Sinne, sinstruktuur en sinstipes

Herman L. Beyer

Dept. Taal- en Literatuurstudie
Universiteit van Namibië

Die doel van hierdie sessie

- om deelnemers ’n ”alternatiewe” agtergrond oor die rol van sintaksis in taalonderwys te bied;
- om deelnemers se kennis oor sinstruktuur en sinstipes te verfris;
- om deelnemers die geleentheid te gee om te besin oor wátter inhoud ter sprake behoort te wees en hóé daardie inhoud (binne ’n geïntegreerde benadering) onderrig kan word.

UNAM
UNIVERSITY OF NAMIBIA

PV A TN

Die rol van sintaksis in taalonderwys

UNAM
UNIVERSITY OF NAMIBIA

PVATN

Woorde as die boustene van taal: Eenvoudige boodskappe

- Sit
- Eina
- Ja
- Asseblief

UNAM
UNIVERSITY OF NAMIBIA

Woorde as die boustene van taal: Komplekse boodskappe

* kombuis ’n neergesit toonbank slaai die op het bak die in ek

Ek het ’n bak slaai op die toonbank in die kombuis neergesit.

Vereistes vir suksesvolle kommunikasie

’n Goeie sin moet op minstens **twee maniere** sin maak om suksesvol te kan kommunikeer:

- Dit moet **grammatikaal** sin maak, met ander woorde,
  (a) die taalboustene waaruit dit bestaan, moet in **die regte volgorde** staan, en
  (b) hulle moet **die regte vorm** hê.
- Dit moet ’n **betekenis** oordra wat sin maak, naamlik die betekenis wat die spreker/skrywer wil oordra.

UNAM
UNIVERSITY OF NAMIBIA

PV A TN

Die woordsoorte

			(4)a		(4)b						
Ek	het	die	**bak**	slaai	**op**	die	toonbank	in	die	kombuis	neergesit.
			bord	sop	langs		tafel				
			emmer	vleis	onder		yskas				
			skottel		agter						
			vinnig		seker						
			en		blik						
			hulle		want						

UNAM
UNIVERSITY OF NAMIBIA
PV A TN

Basiese sinstruktuur

’n **Basiese sin** = ’n positiewe, neutrale, enkelvoudige stelsin

’n Basiese sin bestaan uit twee primêre komponente:

- die onderwerp
- die predikaat

Basiese sinstruktuur

Vergelyk die volgende sinne:

- Jan skop die bal.
- Die geel hond vreet sy smaaklike kos.
- Die student op die dak van die natuurwetenskappegebou op die hoofkampus van die Universiteit van Namibië in Windhoek sê niks.
- Jy lieg.

BASIESE SIN = ONDERWERP + PREDIKAAT

WOORDORDE

ONDERWERP (SUBJECT) — S

Die persoon, dier of ding wat die handeling van die werkwoord uitvoer

V 1 (VERB 1) — V1

Die handeling wat uitgevoer word (hoofwerkwoord of hulpwerkwoord)

TYD (TIME) — T

Wanneer die handeling uitgevoer word

VOORWERP (OBJECT) — O

Die persoon, dier of ding waarop die handeling uitgevoer word

MANIER (MANNER) — M

Hoe die handeling uitgevoer word

PLEK (PLACE) — P

Waar die handeling uitgevoer word

V 2 (VERB 2) — V2

Die handeling wat uitgevoer word (hoofwerkwoord)

INFINITIEF (INFINITIVE) — I

Waarom die handeling uitgevoer word (om ... te ...)

Predikaat

Ons laat **I** uit, want dis 'n bysin, en ons fokus is op enkelvoudige sinne.

VISIONS CONSULTING

UNAM UNIVERSITY OF NAMIBIA

Basiese sinstruktuur

DIE PREDIKAAT

- Die predikaat van die sin bestaan uit die werkwoord (direk na die onderwerp) en die res van die sin.
- Dit gee ons die **SVR-volgorde** in Afrikaans (en die ander Germaanse tale).

UNAM
UNIVERSITY OF NAMIBIA

PV A TN

Sinsvolgordes in Afrikaans

DIE PREDIKAAT

- Die predikaat van die sin bestaan uit die werkwoord (direk na die onderwerp) en die res van die sin.
- Dit gee ons die **SVR-volgorde** in Afrikaans (en die ander Germaanse tale).
- Die SVR-volgorde is een van ’n aantal sinsvolgordes in Afrikaans.

UNAM
UNIVERSITY OF NAMIBIA

PV A TN

Sinsvolgorde

SVR-volgorde

= S v_1 T O M P v_2

= stelsin

WOORDORDE

ONDERWERP (SUBJECT) — S
Die persoon, dier of ding wat die handeling van die werkwoord uitvoer

V 1 (VERB 1) — V1
Die handeling wat uitgevoer word (hoofwerkwoord of hulpwerkwoord)

TYD (TIME) — T
Wanneer die handeling uitgevoer word

VOORWERP (OBJECT) — O
Die persoon, dier of ding waarop die handeling uitgevoer word

MANIER (MANNER) — M
Hoe die handeling uitgevoer word

PLEK (PLACE) — P
Waar die handeling uitgevoer word

V 2 (VERB 2) — V2
Die handeling wat uitgevoer word (hoofwerkwoord)

INFINITIEF (INFINITIVE) — I
Waarom die handeling uitgevoer word (om ... te ...)

T O M P V2 = **R**

Ons laat **I** uit, want dis 'n bysin, en ons fokus is op enkelvoudige sinne.

VISIONS CONSULTING

UNAM UNIVERSITY OF NAMIBIA

Basiese sinstruktuur

DIE PREDIKAAT

- Die predikaat van die sin bestaan uit die werkwoord (direk na die onderwerp) en die res van die sin.
- Dit gee ons die **SVR-volgorde** in Afrikaans (en die ander Germaanse tale).
- Die SVR-volgorde is een van 'n aantal sinsvolgordes in Afrikaans.
- Hoeveel sinsvolgordes is daar?

Sinsvolgordes in Afrikaans

Hoeveel sinsvolgordes is daar in Afrikaans?

- Een?
- Twee?
- Drie?
- Vyf?
- Ses?
- Sewe?
- Twee-en-twintig?
- Sewe-en-dertig?
- Ons weet nie eintlik nie.

UNAM
UNIVERSITY OF NAMIBIA

PV A TN

Sinsvolgordes in Afrikaans

Die basiese sinsvolgordes in Afrikaans

- SVR-volgorde
- Inversievolgorde
- Aanloopinversievolgorde
- Imperatiefvolgorde
- Bysinvolgorde

UNAM
UNIVERSITY OF NAMIBIA

Sinsvolgorde

Inversievolgorde

= v_1 S T O M P v_2

= algemene vraagsin

Sinsvolgorde

Aanloopinversievolgorde

= X v_1 S T O M P v_2

= sin met vooropplasing

= spesifieke vraagsin

UNAM
UNIVERSITY OF NAMIBIA

Sinsvolgorde

Imperatiefvolgorde

= ~~S~~ v_1 T O M P ~~v_2~~

= bevelsin

Sinsvolgorde

Bysinvolgorde

= Y S T O M P v_2 v_1

= bysin

Y = onderskikkende voegwoord of betreklike voornaamwoord

UNAM
UNIVERSITY OF NAMIBIA

Bysinne

Bysinne

- S [Y T O M P v_2 v_1] v_1 T O M P v_2 = *betreklike bysin (by* ***S****)*
- S v_1 T O [Y T O M P v_2 v_1] M P v_2 = *betreklike bysin (by* ***O****)*
- S v_1 T [Y S T O M P v_2 v_1] O M P v_2 = *byw. bysin van tyd*
- S v_1 T O M [Y S T O M P v_2 v_1] P v_2 = *byw. bysin van manier/wyse*
- S v_1 T O M P [Y S T O M P v_2 v_1] v_2 = *byw. bysin van plek*
- Die **I** van **STOMPI** is 'n infinitiefsin ('n spesiale soort bysin).

UNAM UNIVERSITY OF NAMIBIA

PV A TN

Volgorde van bepalings en bysinne

WOORDORDE

ONDERWERP (SUBJECT) — S
Die persoon, dier of ding wat die handeling van die werkwoord uitvoer

V 1 (VERB 1) — V1
Die handeling wat uitgevoer word (hoofwerkwoord of hulpwerkwoord)

TYD (TIME) — T
Wanneer die handeling uitgevoer word

VOORWERP (OBJECT) — O
Die persoon, dier of ding waarop die handeling uitgevoer word

MANIER (MANNER) — M
Hoe die handeling uitgevoer word

PLEK (PLACE) — P
Waar die handeling uitgevoer word

V 2 (VERB 2) — V2
Die handeling wat uitgevoer word (hoofwerkwoord)

INFINITIEF (INFINITIVE) — I
Waarom die handeling uitgevoer word (om ... te ...)

VISIONS CONSULTING
UNAM UNIVERSITY OF NAMIBIA
PVATN